



**Republika e Kosovës**  
**Republika Kosova-Republic of Kosovo**  
*Qeveria – Vlada – Government*  
*Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera - Office of the Prime Minister*  
**Zyra për Planifikim Strategjik -**  
**Kancelarija za Strateško Planiranje – Strategic Planning Office**

---

**STRATEGIJA ZA SPREČAVANJE NASILNOG EKSTREMIZMA  
I RADIKALIZMA KOJI VODE KA TERORIZMU 2015 – 2020**

**Priština, Septembar 2015.**

## TABELA SADRŽAJA

UVOD.....	3
<b>1. IZVRŠNI REZIME.....</b>	<b>5</b>
<b>2. METODOLOGIJA KOJA JE KORIŠĆENA U IZRADI STRATEGIJE.....</b>	<b>7</b>
<b>3. LISTA DEFINICIJA I SKRAĆENICA.....</b>	<b>8</b>
<b>4. ANALIZA SITUACIJE I RAZMER PROBLEMA.....</b>	<b>9</b>
<b>4.1 Analiza situacije i razmer problema.....</b>	<b>9</b>
4.1.1 <b>Pretnje iz unutrašnjosti Kosova.....</b>	<b>10</b>
4.1.2 <b>Regionalni pretnja i potreba za saradnjom.....</b>	<b>11</b>
<b>4.2 Nasilni ekstremisti i motivi ekstremizma.....</b>	<b>11</b>
<b>4.2 Faktori "pritiska i privlačenja" radikalizma i rizici za Kosovo.....</b>	<b>12</b>
4.2.1 <b>Faktori pritiska.....</b>	<b>13</b>
4.2.1.1 <b>Ekonomski i socijalni faktori.....</b>	<b>13</b>
4.3.1.2 <b>Nizak institucionalni integritet i kapacitet.....</b>	<b>13</b>
4.3.2 <b>Faktori privlačenja.....</b>	<b>13</b>
4.3.2.1 <b>Radikalne vođe.....</b>	<b>14</b>
4.3.2.2 <b>Onlajn radikalizacija.....</b>	<b>14</b>
<b>4.4 Pregled analiza i procena rizika od radikalizacije i nasilnog ekstremizma.....</b>	<b>14</b>
<b>4.5 SWOT analiza.....</b>	<b>15</b>
<b>5 STRATEŠKI CILJEVI.....</b>	<b>16</b>
5.1 <b>Rano utvrđivanje uzroka, faktora i ciljnih grupa i načina radikalizacije.....</b>	<b>17</b>
5.2 <b>Sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma.....</b>	<b>18</b>
5.3 <b>Intervencija - u cilju sprečavanja rizika od nasilnog radikalizma.....</b>	<b>22</b>
5.4 <b>Deradikalizacija i reintegracija - radikalizovanih ljudi.....</b>	<b>23</b>
<b>6. RAZMATRANE ALTERNATIVE I PREPORUČENI PRISTUP ZA SPREČAVANJE NASILNOG EKSTREMIZMA I RADIKALIZMA.....</b>	<b>24</b>
<b>7. IZRADA, PREGLED, USVAJANJE, SPROVOĐENJE I MEHANIZMI ZA NADGLEDANJE STRATEGIJE.....</b>	<b>26</b>
7.1 <b>Generalno.....</b>	<b>26</b>
7.2 <b>Akcionni plan za sprovođenje strategije.....</b>	<b>27</b>
7.3 <b>Sprovođenje, nadgledanje i mehanizmi nadgledanja za sprovođenje strategije i akcionog plana.....</b>	<b>27</b>

<b>7.4</b>	<b>Doprinosioci i njihove uloge .....</b>	<b>27</b>
<b>7.5</b>	<b>Izrada, pregled i usvajanje nacionalne strategije i akcionog plana.....</b>	<b>30</b>
<b>7.6</b>	<b>Sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije i Akcionog plana .....</b>	<b>30</b>

## **UVOD**

Pretnja od nasilnog radikalizma i ekstremizma nije nova pojava u svetu. Korišćenje političkog nasilja i destrukcije radi zastrašivanja i oslabljenja država je bio prisutan tokom vekova, bilo gde i bilo kada gde jedna politička ili verska grupa nastoji da destabilizuje ili oslabi granice, vlade i društva kroz terorističke akte. Međutim, savremeni oblik nasilnog radikalizma i ekstremizma je nova pojava. Ova nova pojava se oslanja u jakim i slabim stranama globalizovanog sveta radi širenja poruka terorističkih grupa, radi obezbeđivanja fondova za grupe koje ih podržavaju i kriminalne radnje, i štaviše regrutovanjem novih članova radi postizanja njihovih ciljeva i u zemljama koja se nalaze daleko od sukoba.

Dešavanja koja su se razvila poslednjih godina na Kosovu, Evropi, Bliskom istoku i šire su jasno istakla potrebu i interesovanje Republike Kosovo da razvije strategiju kroz koju će se koordinirati mere u jačanju državne i društvene stabilnosti prema pretnjama koja proizilaze od nasilnog radikalizma i ekstremizma. Na ovaj način, mi kao Republika Kosovo, ćemo stajati zajedno sa našim prijateljima i saveznicima širom sveta koji se suočavaju sa ovom zajedničkom pretnjom.

Izgleda da je trenutna najveća pretnja takozvani ISIS, sa sedištem u Siriji i Iraku, ali koji verovatno ne predstavlja ni prvu ni poslednju pretnju slične prirode sa kojom se savremeni svet suočava. Razni sukobi u regionu i zemljama sa kojima jedan deo građana Kosova imaju tradicionalne, kulturne i istorijske veze predstavlja drugi izvor koji može privući građane Republike Kosovo ka nasilnom radikalizmu i ekstremizmu.

Za Kosovo, ova pretnja nije samo globalna već predstavlja lokalnu pretnju, koja se treba uzeti u obzir veoma ozbiljno. Neki građani Kosova su namamljeni porukama radikalizma, pridružujući se i boreći se zajedno sa ekstremističkim i terorističkim grupama, i u mnogim slučajevima su se vratili na Kosovo nakon što su bili prisutni ili počinili krivična dela u ime svojih ideala. Ali, važno je da znamo zašto su otišli? Šta im je rečeno, od koga i zašto su postali poslušni? I ono što je najvažnije, šta se može učiniti kako bi se osiguralo da se lica koja su pogođena od strane ovih grupa spreče da budu obuhvaćeni u nasilnim radnjama? Mnoga od ovih pitanja su obrađena kroz analize koje je obavila Vlada Republike Kosovo u funkciji pripremanja ovog strateškog dokumenta, kao jedna koordinirana politika i sa međunarodnim partnerima i prijateljima, kao i u bliskoj saradnji i sa verskim zajednicama, predstavnicima civilnog društva, raznih NVO-a i predstavnika medija, u cilju identifikacije uzroka i sprečavanja nasilnog radikalizma i ekstremizma.

Rešavanje ovih izazova sa ciljem sprečavanja nasilnog radikalizma i ekstremizma predstavlja hitno pitanje za Republiku Kosovo. Pojava nasilnog radikalizma i ekstremizma koji vodi ka terorizmu ne pokazuje znake nestajanja, već se štaviše uvidelo da su oni koji pokazuju radikalna uverenja spremni da napadaju nedužna lica kako unutar tako i izvan svoje zemlje. Nijedna sila ne može da brani jednu državu od slične pretnje, gde pojedina lica ili male grupe iz unutrašnjosti zemlje nastoje da izazovu štetu, bez obzira na njihov život ili živote ostalih. I institucije Republike Kosovo, posebno bezbednosne institucije, koje su obavile odličan posao radi otkrivanja i sprečavanja terorističkih zavera, mogu da posluže samo za tretiranje simptoma radikalizma ali ne i uzroka. Stoga, radi pravog eliminisanja pretnje od nasilnog ekstremizma i radikalizma, mi treba da utvrdimo faktore koji su uzrok njegovog postojanja na Kosovu, koristeći dijalog, analize i ekspertizu kako od domaćih tako i od međunarodnih partnera.

Vlada Republike Kosovo smatra ovo važnim korakom za izgradnju jedne jake i stabilne države i društva u borbi protiv ove globalne pojave i radi osiguranja da ova pojava nema mesta na Kosovu. Za postizanje ovih ciljeva mi ćemo stajati i raditi prema ovoj pretnji zajedno sa našim partnerima u regionu ali i šire.

***Isa Mustafa, Premijer Republike Kosovo***

## 1. IZVRŠNI REZIME

Nasilni radikalizmi ekstremizam koji vode ka terorizmu su nastali kao globalna, regionalna i nacionalna pretnja u jednom novom obliku u 21. veku. Priroda ove pretnje nastavlja da se razvija u globalizovanom svetu. Ekstremizmi terorizam su našli mogućnosti da iskoriste brze promene poslednjih godina, gde se lica i kapital mogu lakše kretati preko granica i ideje se mogu komunicirati odmah putem interneta. Na ovaj način, globalizacija je uticala da se krize koje su u prošlosti bile lokalne krize kao što su unutrašnji ratovi, siromaštvo, nezaposlenost, socijalna nestabilnost i nizak nivo obrazovanja pretvore u pretnje međunarodne bezbednosti. Stoga, nedostaci u ovim oblastima predstavljaju mogućnost za ekstremiste da šire svoje stavove, da regrutuju članove i pristalice, i da prošire njihovu borbu protiv laičkih država u nova bojna polja.

Poslednjih godina se i Kosovo suočava sa ovom pretnjom na isti način kao i evropske zemlje, konkretnije sa radikalizmom mladih, koji su regrutovani da učestvuju u sektaške i verske sukobe bliskog istoka i šire. Glavni rizik sa kojim se suočava Kosovo je povratak sličnih boraca sa radikalnim verovanjima i sa interesom da naškode Kosovu kao zemlji sa multietničkim i multi-religijskim društvom i jednom laičkom Vladom. Kao što se videlo sa brojnih primera u Evropi, radikalizovani pojedinci mogu da izvrše akte ekstremnog nasilja i prema stanovništvu i institucijama njihove zemlje, stoga se i rizik da se Kosovo nađe u meti sličnog terorističkog napada ne može isključiti. I nacionalne radikalne ekstremističke grupe srpskog i albanskog porekla, koje se protive granica i postojećem rukovodstvu, mogu takođe biti potencijalan izvor terorističkih radnji.

Vlada Republike Kosovo je odgovorna za osiguranje zaštite i bezbednosti njenog stanovništva, zajedno sa zaštitom njihovih prava za slobodu mišljenja i veroispovesti. U tom smislu, Vlada je odlučna da razvije jednu strategiju koja će rešiti bezbednosni rizik koji proizilazi od radikalizma i ekstremizma na jedan odgovoran način, poštujući garantovanje prava koja su utvrđena Ustavom Republike Kosovo, da se "niko ne može diskriminisati na osnovu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog mišljenja ili nacionalne ili socijalne pripadnosti drugih, veze sa nekom zajednicom, imovine, ekonomskog i socijalnog stanja, seksualne orijentacije, rođenja, ograničene sposobnosti ili nekog drugog ličnog statusa". Kao član porodice demokratskih zemalja, Republika Kosovo je takođe svesna svoje uloge i odgovornosti za regionalnu i globalnu bezbednost. Uspešno ispunjavanje ovih odgovornosti zahteva potpunu stratešku platformu koja uzima u obzir tradicionalne izazove radikalizma i nasilnog ekstremizma koji vodi ka terorizmu i ulogu regionalne saradnje u rešavanju ove pretnje.

Strateški ciljevi koji su utvrđeni ovim strateškim dokumentom imaju za cilj rešavanje faktore podsticanja i povlačenja koji utiču na radikalizam stanovništva, posebno mladih. Kroz postizanje četiri strateških ciljeva: Rano identifikovanje - uzoraka, faktora i ciljanih grupa; Sprečavanje – ekstremizma i nasilnog radikalizma; Intervenisanje – sa ciljem sprečavanja rizika od nasilnog radikalizma; De-radikalizam i re-integracija – radikalizovanih lica kao i specifični ciljevi/mere i okviru toga Vlada Republike Kosovo ima za cilj da spreči i smanjuje rizik od nasilnog radikalizma i ekstremizma. Akcioni plan koji je deo ove strategije kroz specifične ciljeve i konkretne aktivnosti, pomoću kojih se nastoji da se između ostalog poveća svest kako među institucijama tako građanima, po pitanju rizika koji proizilaze od radikalizma i nasilnog ekstremizma. Pored podizanja svesti i konkretnih radnji u rešavanju faktora koji podstiču i povlače, odvijaju se i u okviru strateških i specifičnih ciljeva ove strategije.

Sprovođenje ovih strateških ciljeva i konkretnih mera će se obavljati u skladu sa Evropskim i globalnim inicijativama za borbu protiv ekstremizma i nasilnog ekstremizma. Vlada Republike Kosovo je posvećena da kroz ovu strategiju doprinese sprovođenju zaključaka Samita u Vašingtonu u borbi protiv nasilnog ekstremizma.<sup>1</sup> Sa ovog samita je konstatovana potreba za ujedinjenjem i koordiniranjem napora za sprečavanje ekstremizma i čuvanje verske tolerancije širom sveta, posebno u zemljama koja su pogođena nasilnim ekstremizmom. Takođe, Savet Evrope je tokom ove godine usvojio akcioni plan 2015-2017 za borbu protiv nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vode ka terorizmu, koji sadrži dva ciljeva i niz aktivnosti u tom pogledu.<sup>2</sup> Sprečavanje i borba protiv nasilnog ekstremizma će doprineti i integracionim procesima Republike Kosovo u evro-atlantskim mehanizmima, stoga, sprovođenje ove strategije će biti jedan od ključnih prioriteta za Republiku Kosovo u srednjoročnom periodu.

---

<sup>1</sup> Samit Bele Kuće u borbi protiv nasilnog ekstremizma je održan 19. februaru u Vašingtonu, SAD. U ovom samitu je učestvovalo preko osamdeset predstavnika vlada i ministara, kao i predstavnici iz civilnog društva, privatnog sektora, religiozni lideri i akademici.

<sup>2</sup> Council of Europe, Action Plan - The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism, 125th Session of the Committee of Ministers (Brussels, 19 May 2015) CM(2015)74 add final.

## 2. METODOLOGIJA KOJA JE KORIŠĆENA U IZRADI STRATEGIJE

Strategija se prvenstveno fokusira na jednoj opisnoj analizi kroz koju se cilja definisanje razmera pojave radikalizma i ekstremizma na Kosovu, radi osiguranja procene rizika kojeg predstavlja radikalizam i terorizam unutar zemlje, kao i analizu socijalnih faktora koji su motivisali nekoliko državljana Kosova da se radikalizuju. Ovo omogućava da se shvati razmer problema nasilnog ekstremizma i radikalizma sa ciljem njegovog rešavanja i sprečavanja. Drugo, akcioni plan zasnovan na četiri stuba –strateške ciljeve (rano identifikovanje, sprečavanje, intervenisanje, de-radikalizam i re-integrisanje) kao i specifični ciljevi (mere) u okviru ovih četiri strateških ciljeva će dalje pomoći u rešavanju i sprečavanju pojave radikalizma na Kosovu i da odredi protivmere i mere sprečavanja za relevantna vladina ministarstva i agencije prema njihovim kapacitetima ekspertizom. Da bi se postigli slični ciljevi, biće potrebna bliska saradnja i učešće od strane civilnog društva, verskih zajednica, eksperata i drugih nedržavnih aktera da bi se osiguralo da su politike prilagođene sa potrebama pojedinaca i zajednica kojima se nastoji pomagati. Strateški i specifični ciljevi koji su predviđeni ovom strategijom se koordiniraju i sa drugim politikama i strategijama Vlade Republike Kosovo, uključujući Strategijuprotiv terorizma, sa ciljem da se ne dupliraju izvršene analize i zaključci u okviru iste već da ih dopuni, ali i drugih strategija i politika koja se bave ekonomskim, socijalnim, kulturnim i obrazovnim faktorima.

U izradi ove strategije su bili uključeni različiti akteri, kako unutar tako i van Vlade. U okviru Vlade, osnovana je Vladina radna grupa sa predstavnicima iz Kancelarije Premijera, Ministarstva Unutrašnjih Poslova, Ministarstva Obrazovanja, Ministarstva Pravde, Policije Kosova, AKI-a, Sekretarijata Kosovskog Saveta Bezbednosti, kao i razne vladine agencije i takođe sa predstavnicima verskih zajednica i NVO-a. Međunarodni akteri i NVO-i su igrali veoma značajnu ulogu u ovom procesu, uključujući podršku OEBS-a i UNDP-ada bi se osiguralo organizovanje radionica i izrađujući istražni izveštaj od strane spoljnih konsultanata, kao i direktne podrške sa ekspertima u izradi strategije i akcionog plana. Proces izrade nacрта Strategije je koordiniran od strane Kancelarije za strateško planiranje u Kancelariji Premijera.

Učešće verskih zajednica, uključujući Islamsku Zajednicu Kosova (IZK), NVO-a kao Kosovski centar za bezbednosne studije (KCBS)i drugih NVO-a koji takođe predstavljaju značajan doprinos u radu radne grupe. Podrška i doprinos koja je data od strane Ambasade Sjedinjenih Američkih Država i Kancelarije EU-a je takođe u velikoj meri doprinela procesu izrade ove strategije.

### 3. LISTA DEFINICIJA I SKRAĆENICA

Definicije koje su date u nastavku opisuju kako su ove reči korišćene u ovom dokumentu, da bi bilo jasnije. Nije cilj kritikovanje drugih autora, koji koriste ove pojmove na različite načine.

- **Ekstreman, Ekstremizam:** može se definisati samo u vezi sa širom ideologijom, koja deluje npr. u okviru ekstremnog nacionalizma, ekološkog ekstremizma, verskog ekstremizma. Funkcija definisanja ekstremizma je odbijanje jednog ili više osnovnih principa njene glavne ideologije. Nacionalista koji pripadnike drugih naroda smatra inferiornim, ili odbija mogućnost koegzistencije, ili veruje da se drugima trebaju uskratiti prava, je ekstremni nacionalista. Jedan verski vernik koji osuđuje vođe ili veći deo članova njegove vere je ekstremista. Ekstremisti nisu neminovno nasilni.
- **Džihad, džihadista:** Iako se reč "džihad" često koristi u centralnom Islamu, što znači duševni rat, u ovom izveštaju je korišćena samo radi definisanja oružanu borbu, nasilnu. Džihadista je musliman, koji je odlučio da upotrebi silu u službi njegovih ili njenih verovanja.
- **Radikalizam:** proces odobravanja ekstremističkih verovanja i u nekim slučajevima pretvaranje u nasilnog ekstremistu.
- **Selefi, Selefizam:** opisuje jedno lice, grupu ili verovanje u okviru Islama, koja se fokusira na imitaciju ranijih generacija muslimana ("Selefi") i restauraciju čiste vere. Većina selefija nisu nasilna, i većina izbegavaju političko angažovanje bilo koje vrste, dok su neki politički aktivni. Mali broj selefija su nasilni ekstremisti ili džihadisti.
- **Terorizam:** upotreba nasilja u cilju terorisanja nad civilnim stanovništvom. Terorizam je posebna vrste nasilnog ekstremizma.
- **Nasilni ekstremizam:** Ekstremizam koji prisvaja upotrebu nasilja; obuhvata, ali se ne ograničava na terorizam. Na primer, nasilni ekstremisti koji napadaju pripadnike policije ili vojske, ili koji učestvuju u ratovima, obično nisu teroristi.
- **ID** – Islamska država



## 4. ANALIZA SITUACIJE I RAZMER PROBLEMA

### 4.1 Analiza situacije i razmer problema

Republika Kosovo se, kao i druge demokratske zemlje, suočava sa kontinuiranim pretnjama od radikalizma i ekstremizma koji mogu da vode ka upotrebi nasilja. U tom kontekstu institucije Republike Kosovo su posvećene ispunjavanju obaveza koja proizilaze iz zakonske osnove i nacionalnih strategija za sprečavanje i borbu protiv svih oblika radikalizma i ekstremizma sa verskom, političkom i nacionalnom osnovom, podizanjem lokalnih kapaciteta da bi se suprotstavili ovoj pretnji kao i da bi bili značajan međunarodni partner u sprečavanju i borbi protiv terorizma. Građani Republike Kosovo su posvećeni evropskim integracijama i njihovu budućnost vide u okviru integracija unutar EU-a i da radikalizam i ekstremizam bilo koje vrste ne uživa podršku velike većine građana Republike Kosovo.

Treba ceniti da je narod Kosova očuvao versku toleranciju tokom vekova. Takva tolerancija posebno postoji između albanskog naroda koji pripada tri najvećim religijama: muslimanskoj, katoličkoj i pravoslavnoj. Treba napomenuti realnost da identifikacija građana albanskog naroda sa verskim verovanjem ne odgovara domenu identiteta već predstavlja kulturno raslojavanje. I poslednja istraživanja koja su sprovedena od strane međunarodne organizacije tokom 2011. i 2012. godine, podržavaju konstataciju da je Kosovu velika verska tolerancija.<sup>3</sup> Ova istraživanja takođe potvrđuju narodni imidž građana Kosova kao pristalice pro-zapadnih vrednosti.

Dakle, procesi kroz koje prolazi kosovsko društvo zahtevaju široku koordinaciju i saradnju između domaćih institucija i svih aktera javnog i verskog života kako bi građani Republike Kosovo imali pravo informisanje i da ne postanu žrtva podsticanja verske, nacionalne ili rasne mržnje i da stvore ideju funkcionisanja demokratskog društva gde svako pokazuje svoje verovanje slobodno i neometano, kao i bez vređanja drugih.

Međutim, aktivnost lica sa verskom, političkom i nacionalističkom radikalnom tendencijom je prisutna i u Republici Kosovo, uglavnom u aspektu pozivanja, gde se obuhvata održavanje verskih/nacionalističkih predavanja, propagande na internetu, organizacije putem raznih grupa i NVO-a, štaviše nalazi prostora i u drugim oblastima kako u sportu među grupama navijača ili huligana, itd. Prilično velik uticaj imaju i pojedinci iz susednih zemalja koji vrše uticaj na građane Republike Kosovo, neometani od strane institucija relevantnih zemalja.

Na osnovu ovih struja i radikalnih tačaka gledišta sa verskom i nacionalističkom osnovom, identifikovani su slučajevi upotrebe nasilja prema pripadnicima bezbednosnih institucija, domaćih i međunarodnih<sup>4</sup>, prema građanima različitih nacionalnih pripadnosti i verovanja, kao i učešće državljana Republike Kosovo u borbama izvan teritorije Republike Kosovo. Dakle, kada smo kod pretnji od radikalizma i nasilnog ekstremizma treba napomenuti da su se kao rezultat prihvatanja ovih verovanja/idejadesetine državljana Kosova pridružila terorističkim organizacijama izvan teritorije Kosova, gde su neki od njih ubijeni u tim sukobima.

<sup>3</sup>Centar za istraživanja Pew, *Muslimanët e Botës: Feja, Politika dhe Shoqëria*, 2013, str.150, 153.

<sup>4</sup>Prema Globalnoj bazi podataka terorizma, u 2013. godini je zabeleženo šest incidenata terorizma na Kosovu (sa jednom ubijenom osobom), pet u 2012. godini (troje ubijenih), i jedan slučaj u 2009. godini, 2010. godini i 2011. godini, <http://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?country=1003>. Međutim, ovi incidenti koji su se desili na Kosovu nisu imali nikakvu pozadinu verskog ekstremizma.

Širenje pojave ekstremizma i nasilnog radikalizma u Republici Kosovo je došlo preko nekih organizacija NVO-a, udruženja i lokalnih i stranih pojedinaca koji su prihvatili radikalne struje. Posebnu ulogu u širenju radikalno ekstremističkog učenja nastavljaju da igraju lica od javnog uticaja koja su postigla epitet duševnih lidera. Iako nije jedini, radikalizam koji se identifikuje verskim aspektima predstavlja jedan od glavnih rizika koji mogu voditi do ekstremizma i terorizma koji mogu štetiti verskoj toleranciji koja postoji na Kosovu. Što se tiče stepena širenja fenomena, broj učesnika sa Kosova u nasilnom ekstremizmu je u okviru opštih normi drugih evropskih zemalja, iako je važno da se uzima u obzir da različite pojedinačne i nacionalne grupe mogu učestvovati i napustiti svoje zemlje iz različitih razloga.<sup>5</sup>

Kosovsko društvo se, u svim svojim nivoima, suprotstavlja sličnom širenju radikalizma i ekstremizma svih vrsti sa verskom i nacionalnom osnovom, sa izuzetkom jednog malog dela stanovništva, čije je socio-ekonomsko stanje veoma teško koji u odsustvu pravog informisanja postaju žrtve ovih ekstremnih radikalnih struja.

Verska tolerancija koja postoji na Kosovu i ne-podržavanje od strane građana Republike Kosovo oblika terorizma i ekstremnog radikalizma su važni faktori koje treba uzeti u obzir prilikom izazova od ekstremizma i nasilnog radikalizma koji vodi ka terorizmu. Takođe, jake veze koje još uvek postoje u porodici i zajednici omogućavaju da se oblici ekstremizma i radikalizma identifikuju i spreče na vreme. Dakle, i ova strategija će kao polaznu tačku imati ove vrednosti i toleranciju koja postoji u kosovskom društvu radi rešavanja izazova od nasilnog ekstremizma i radikalizma.

#### **4.1.1 Pretnje iz unutrašnjosti Kosova**

Kada je u pitanju nasilni ekstremizam, ne možemo ostaviti po strani sever Kosova, koje je bilo leglo nasilnog ekstremizma u najmanju ruku od 1999. godine, da bi se dalje nastavilo nakon što je Kosovo proglasilo nezavisnost 2008. godine. Situacija nastala na severu države čini osnovu za razvoj aktivnosti radikalnih ekstremističkih grupa, pojedinaca i lokalnih srpskih radikalnih organizacija kao i onih poreklom iz Srbije.

Radikalne grupe koje su delovale i deluju u ovom području su povezane sa radikalno orijentisanim srpskim političkim strankama<sup>6</sup> Postizanjem nekoliko sporazuma između Republike Kosova i Republike Srbije, pod pregovaranjem Evropske unije, očekuje se da će situacija imati pozitivne pomake, iako se građani u tom području osećaju napuštenim a mladi ljudi su ostali bez jasnog opredeljenja za njihovu sudbinu.

Druga ne manje važna pretnja je nasilni radikalizam koji se poistovećuje sa verskim aspektima. Uglavnom je reč o građanima Republike Kosova koji su se pridružili sukobima u Siriji i Iraku, od kojih su se neki vratili na Kosovo. Iako, prema dosadašnjim procenama, proizlazi da je oko

---

<sup>5</sup>Intervistë me zyrtar të Departamentit të Anti-terrorizmit të Policisë së Kosovës dhe të Agjencisë Kosovare të Inteligjencës, Prishtinë, Maj 2015.

<sup>6</sup>Formalni sponzori su bili: Srpska radikalna stranka, stranka krajnje desnice, ali pravna, Srpski obraz, naslednik ultranacionalističkog pokreta Obraz, pokret zabranjen u Srbiji od 2012. godine i Naši, grupa konzervativnih građana; Zastave takozvanog "Ravnogorski pokret" (četnički pokret) na Kosovu takođe su vijorili na mitingu. Miting je bio miran i osmatran od strane Kosovske policije.

300<sup>7</sup> kosovskih građana, u različitim fazama pridružili sukobima u Siriji i Iraku, na Kosovu se do sada nije dogodio teroristički napad koji ima ekstremističku versku pozadinu.

Ekstremističke/terorističke grupe kao ISIS i slično posmatraju Kosovo i ostale države regiona kao mesta za regrutovanje boraca.<sup>8</sup> Međutim, važno je pomenuti i činjenicu specifičnih pretnji i uputstava ISIS-a za svoje članove, simpatizere i pristalice, da izvedu terorističke napade u svojim zemljama porekla.<sup>9</sup> Uzimajući u obzir i druge faktore rizika, uključujući faktore pritiska i faktore privlačenja uključujući i uticaj ekstremističkih ideologija, te pretnje se trebaju shvatiti ozbiljno od strane institucija Republike Kosova.

#### **4.1.2 Regionalni pretnja i potreba za saradnjom**

Iako se ova strategija fokusira na Kosovu, važno je naglasiti i regionalnu prirodu pretnji radikalizma, koja nosi sa sobom veći rizik od raspoređivanja ovog radikalizma na ceo zapadni Balkan. Postoji mogućnost da se u budućnosti pojave ista nastojanja za regrutovanje u radikalizovanim grupama i za koordiniranje napada kako na Kosovu tako i drugde na Balkanu, uključujući Kosovo, Makedoniju i Albaniju, kao i region Sandžaka u Srbiji i njeno uglavnom muslimansko stanovništvo, ali i druge zemlje u regionu. Kretanje između granica balkanskih zemalja je lako, dakle, regrutovanje u radikalnim grupama je takođe lako.<sup>10</sup>

Stoga, saradnja svih država u regionu na identifikovanju i sprečavanju radikalizma je preko potrebna. Neprihvatanje nove realnosti u regionu i nepriznavanje Republike Kosovo od Srbije i Bosne i Hercegovine i stoga nedostatak saradnje između bezbednosnih institucija, posebno u razmeni informacija čini rizik od nasilne radikalizacije još više prisutnom na regionalnom nivou. Iako saradnja preko predstavnika EULEKS-a i policije ovih zemalja postoji, to nije dovoljno da se na potrebnom nivou spreči i vodi borba protiv nasilnog ekstremizma i radikalizacije.

#### **4.2 Nasilni ekstremisti i motivi ekstremizma**

U slučaju Kosova učešće desetina građana u stranim ratovima, a takođe politički i etnički motivisane ekstremističke grupe koje deluju uglavnom na severu Kosova mogu se smatrati nasilnim ekstremistima. Pored toga, vrlo je verovatno da su se mnogi drugi radikalizovati i želeli bi da otputuju da se bore u konfliktima koji se odnose na etnički, nacionalistički ili verski ekstremizam. Ali, ko su oni? Zašto su motivisani da promene svoje živote u skladu sa ekstremnim stavovima ili verskim ideologijama? Zašto postaju poslušni i plen radikalnih regrutera?

---

<sup>7</sup>Prema podacima bezbednosnih institucija, ovaj broj od 300 osoba uključuje i članove porodice i lica koja direktno ne učestvuju u borbama. Dakle, broj ljudi koji trenutno učestvuju u stranim sukobima je manji od 300.

<sup>8</sup>Florian Bieber, profesor na Univerzitetu u Gracu u Austriji, članak u Koha Ditore, 29. 07. 2015.,

<http://koha.net/?id=27&l=68492>

<sup>9</sup>U jednoj izjavi/smernici objavljeni od strane ISIS-a u septembru 2014. godine, oni su naložili svojim pristalicama da izvedu terorističke napade u njihovim zemljama porekla.

<sup>10</sup>Izveštaji pokazuju da su se džihadisti i regruteri bez teškoća kretali između Kosova i Bosne, u nekim slučajevima kroz Novi Pazar, u Srbiji, gde su pro IS regruteri otvoreno delovali.

Proces radikalizacije obično počinje sa povećanom svešću jedne osobe u vezi sa političkim ili društvenim identitetom, koji je često izazvan nekim događajem ili od strane neke spoljne grupe. Ovo može dovesti do toga da oni posmatraju svet kao podeljen na konkurentske grupe (vlastite grupe i drugih grupa koje mogu biti neprijateljske). Ovaj proces je veoma čest širom sveta, ali to svakako ne znači da će automatski dovesti do nasilnog radikalizma. Neko ko se više identifikuje sa svojom grupom može postati deo politički demonstrativne zajednice, organizacije ili pokreta koji je još uvek nenasilan i koristi legitimne oblike protestiranja sa ciljem da dovede do promena u državnoj politici da bi se žalbe adresirale.

Potrebno je nešto više da bi se to pretvorilo u nasilje. Mogu biti različite stvari koje mogu da utiču da se to pretvori u nasilje, u rasponu od osećaja da je politički protest neefikasan, uzdizanje "moralnog gneva" u delo počinjeno od strane druge grupe, ili razlog može biti nešto što se povezuje sa ekstremističkom psihologijom.

Mladi ljudi, posebno mladi momci, su grupa sa najvišim rizikom od ekstremizma i nasilja svih vrsta. Oni su u fazi tranzicije u njihovim životima, kao studenti, diplomci u potrazi za poslom, ostavili su ili ostavljaju svoju matičnu porodicu i u potrazi su za novom porodicom i grupom sa kojima će se identifikovati što je za njih važno.

Neki od nasilnih ekstremista su motivisani željom da budu važni i da igraju važnu ulogu u nečemu. To se dešava sa onima koji ne vide nikakav drugi put za smislen život, ili osećaju da nemaju interes ili ulogu u njihovim društvima.

Lični odnosi su takođe veoma važni za širenje procesa radikalizacije. Većina regrutera Islamske države ili Al Kaide su to ostvarili preko prijatelja, a većina ostalih preko porodice ili drugih lica koji su u potrazi za smislen put u životu.

Priznati stručnjak na polju nasilnog ekstremizma je utvrdio da je "komšiluk često ključ" u vezi između džihadista, i predlaže: "Ako želite da pretražite grupu, pogledajte gde se jedan od članova grupe hrani ili šeta, u susedstvu ili online, i verovatno ćete naći i ostale članove"<sup>11</sup>

Stoga možemo reći da postoji veliki broj poznatih motiva koji utiču na osobe koje prihvataju radikalna ekstremistička verovanja, kao što su:

- Ideološki motiv;
- Materijalni;
- Avanturistički ;
- Želja za liderstvom;
- Društveno - kulturna sredina.

#### **4.2 Faktori "pritiska i privlačenja" radikalizma i rizici za Kosovo**

---

<sup>11</sup>Scott Atran, *Talking to the Enemy: Faith, Brotherhood and the (Un) Making of Terrorists*, Njujork, 2010. (Kindle izdanje).

Faktori koji doprinose radikalizaciji mogu se svrstati pod takozvanim faktorima "pritiska" i faktorima "privlačenja". Faktori "pritiska" su oni faktori koji služe da odguraju pojedinca van njegovog društva ili države i utiču da on postane podložan radikalizaciji, dok faktori 'privlačenja' se mogu opisati kao aktivan pokušaj da se regrutuju ili radikalizuju pojedinci iz inostranstva.

#### **4.2.1 Faktori pritiska**

U slučaju Kosova, glavni faktori pritiska su osnovni i strukturalni faktori kao što su ekonomske i socijalne slabosti/izazovi i neadekvatni institucionalni kapaciteti i njihov integritet. To su dugoročne slabosti koje u kosovskom društvu izazivaju širok spektar problema, ne ograničavajući se na nasilni ekstremizam. Iako Kosovo čini neprekidne napore za prevazilaženje ovih izazova, ovi problemi mogu trajati godinama.

##### **4.2.1.1 Ekonomski i socijalni faktori**

U 15 godišnjem periodu nakon rata 1999. godine, Kosovo ima jednu od najnižih stopa zaposlenosti u Evropi. Zapošljavanje mladih je veoma nisko, dok kvalitet javnog obrazovnog sistema ne priprema diplomce za tržište rada. Nedostatak alternativa za orijentaciju mladih u drugim reprezentativnim aktivnostima je uticalo da mladi ljudi na Kosovu imaju manje šanse da se dokažu u oblasti sporta ili različitih kampanja i pokreta sa globalnom orijentacijom. Ovoj situaciji je doprinelo i ograničavanje slobode kretanja unutar EU i šire, mesta koja su primer njihove budućnosti.

Stoga, uprkos naporima državnih institucija da se obrate svim ovim izazovima, uglavnom ekonomskim i socijalnim, još uvek ima prostora za razvoj faktora koji dovode do nasilnog ekstremizma, ostavljajući prostor radikalnim grupama da iskoriste situaciju za regrutovanje pristalica za njihov cilj.

##### **4.3.1.2 Nizak institucionalni integritet i kapacitet**

Pored ekonomskih i društvenih faktora, izazovi sa kojima se suočava Kosovo, posebno onih u reformi javne uprave, borba protiv korupcije i povećanje integriteta javne uprave su drugi faktori pritiska koji mogu dovesti do ekstremizma. Ovi faktori u društvenom prostoru države imaju potencijal da negativno utiču na mlade ljude, izbegavajući tradicionalne institucije kao što je porodica i ohrabrujući neke od njih da vide ostvarenje svojih ciljeva i namera u inostranstvu.

#### **4.3.2 Faktoriprivlačenja**

Iako slabosti i izazovi na Kosovu mogu da igraju ulogu u ekstremizmu i radikalizmu, oni sigurno ne mogu biti jedino objašnjenje za motivaciju lica da se pridruži radikalnom pokretu. Nedostatak mogućnosti za ostvarenje njihovih ciljeva unutar zemlje može da utiče na mlade ljude da napuste Kosovo, ali to ne može da objasni njihovu odluku da se pridruže na primer ISIS-u čineći zlo drugima u službi nasilne ideologije.

Novac nije glavni pokretački faktor, želja da se uradi nešto važno i smisleno, čak i uz velike lične žrtve, je važnija. Dakle, to je slabost gde regruteri ciljaju i nude svoju propagandu i gde radikalni glasovi mogu biti efikasni u privlačenju potencijalnih regruta u njihovu službu.

#### **4.3.2.1 Radikalne vođe**

Nekoliko imama sa radikalnim tendencijama, bilo na Kosovu ili na Balkanu su odigrali ulogu u podsticanju ili na aktivan način regrutovanja kosovskih građana da idu i da se bore u Siriji. Pored toga, neki od njih su doprineli razvoju verskih ekstremističkih ideologija tokom poslednjih godina. Dok većina imama sa radikalnim tendencijama su prekinuli sve što su radili da podstaknu ljude da se bore u Siriji, neki od pristalica ISIS-a i drugih pokreta nasilnih ekstremista i dalje ih traže kao verske vlasti i cirkulišu njihova predavanja u Internetu.

Dok se u tišem obliku razvija propaganda od strane lidera sa etničkim i političkim motivima da se usprotive sugrađanima koji se razlikuju od njih. Pozivi za istorijska i krvna bratstva i podsticanje da se ona ne prekinu ili da se ojačaju tradicionalne veze predstavlja drugu stranu problema koju koriste nacionalne političke i duhovne vođe.

#### **4.3.2.2 Onlajn radikalizacija**

U vreme kada Internet zauzima važno mesto u informisanju ljudi, postoji velika verovatnoća da se radikalizacija ostvaruje preko Interneta. U svetu društvenih medija kao što su: YouTube, Skype i Facebook, Tweeter i mnogih drugih mreža koje se koriste za opšte komunikacije, regrutovanje i uticanje na pojedine stavove je moguće. Trenutno, ISIS je bio efikasan u pružanju onlajn prostora za razgovor i usavršavanje njihove poruke i efikasno pronalaženje regruta.

Radikalne ili ekstremističke zajednice i računari mogu se naći na Twitteru ili Facebooku, a obezbeđuju delotvorne platforme za regrutovanje i upravljanje pojedincima. Ali, do kolike je mere ovo delotvorno teško je reći, međutim, radikalizacija na Internetu služi kao sredstvo za podršku procesu radikalizacije koji se odvija između prijatelja i ličnih kontakata sa nepoznatim osobama koji se pridružuju istoj ideologiji.

Obični ljudi na Kosovu su pratili ove sajtove i takođe, sa svoje strane postavljali ekstremističke sadržaje.

### **4.4 Pregled analiza i procena rizika od radikalizacije i nasilnog ekstremizma**

Navedene analize nam govore da kad je reč o radikalizaciji/ekstremizmu veoma je teško naći jasan odgovor ili objašnjenje za njegov uticaj na pojedince i sposobnost da promeni ideološka i verska ubeđenja koja guraju pojedinca da umre ili ubije druge. Na Kosovu, izazov je isti kao i u drugim zemljama zapadnog sveta koje zahtevaju borbu protiv ove pojave, da se identifikuju i razumeju faktori rizika koji stvaraju uslove u kojima se radikalizacija može kreirati i proširiti.

Za Kosovo, ovo znači obraćanje populaciji koja najviše može podleći radikalizaciji, tj. uglavnom mladim ljudima. Na Kosovu, većina mladih koji ulaze u odraslom dobu nađu sebe u društvu i okruženju u kojem je teško naći posao ili se slobodno kretati u Evropi u potrazi za boljim uslovima. Na vrhu ove osnovne nesigurnosti mogu se dodati i drugi faktori, kao što su mogućnosti da se angažuju sa svojim zajednicama i jedni sa drugima, da se pronađu otvoreni forumi za diskusiju i edukaciju u školama, tako da glas pojedinog radikalnog regrutera na Internetu ne bude jedino mišljenje o religiji, društvu i državi.

Opasnost od radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi do terorizma na Kosovu za sada je niska, ali problem sa kojim se suočava Republika Kosovo je sprečavanje ekstremizma i radikalizacije među građanima Republike Kosovo. Takođe je zabrinjavajuće širenje i uticaj verskih i nacionalističkih ekstremističkih ideologija koje su zasnovane na netoleranciji, verskoj mržnji (mržnji među sektama), međuetničkoj mržnji i ustanku protiv demokratskog sistema i prozapadnih ciljeva Republike Kosova.

Ipak, do sada, osim u nekim izolovanim slučajevima nasilja uglavnom protiv pripadnika 'umerenog islama', nije bilo nijednog slučaja koji je direktno mogao da utiče na ukupnu bezbednost.

Za Kosovo je zabrinjavajuća činjenica da značajan broj državljana Republike Kosovo, učestvuju kao dobrovoljci u sukobu van njene teritorije, posebno u Siriji. Dakle, ovaj trend ovih pojedinaca i grupa koje učestvuju u zoni sukoba u inostranstvu upozorava na realnu opasnost na srednji i dugi rok od ovih pojedinaca i grupa.

Ekstremisti imaju za cilj primenu religije prema strogim zakonima i propisima u njihovom pogledu Šerijata i proglašenje Kalifata koji je njihov krajnji cilj. Na ovaj način oni prete da iskorene izuzetno racionalna i tolerantna tradicionalna verska Methhebit-hanefijska učenja i zamene ih sa previše ekstremnim i iracionalnim učenjima selefijske doktrine.

Ove aktivnosti se vrše preko različitih udruženja i nevladinih organizacija, kako lokalnih tako i međunarodnih koje preduzimaju obrazovanje ljudi u verskom pogledu, šireći ekstremističke doktrine na Kosovu, što ne pripada verskoj tradiciji propovedanu vekovima na Kosovu.

Takođe, na Kosovu su i dalje prisutne srpske ekstremističke grupe koje deluju u interakciji sa kriminalnim grupama i ilegalnim strukturama na severu zemlje, koje su i dalje prilično aktivne a ove grupe se finansiraju kroz aktivnosti organizovanog kriminala i ilegalnih struktura koje se takođe finansiraju i od strane srpske države. Glavni cilj ovih grupa je da se protive nezavisnosti Kosova i sprečavanje kosovskih institucija da prošire puni legitimitet u tom delu zemlje. Aktivnosti ovih grupa su propaganda i pretnje srpskim građanima da se ne integrišu u društvu i institucijama Kosova i različiti akti nasilja nad albanskim građanima, institucijama i lokalnom i međunarodnom prisustvu u tom delu zemlje.

#### 4.5 SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> <li>Kosovo ima zdravu omladinu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Visok nivo nezaposlenosti kao i ograničeni finansijski resursi za rešavanje ovog problema</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>Kosovsko društvo ima snažne međusobne veze i porodica tradicionalno predstavlja važnu instituciju u kosovskom društvu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Uloga porodice može da oslabi tokom vremena</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>Kosovo je uspostavilo sve institucije koje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Visok stepen nezadovoljstva i nizak nivo</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• mogu da se bave sprečavanjem nasilne radikalizacije i ekstremizma</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• poverenja u rad mnogih državnih organa (korupcija)</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Postoji velika verska tolerancija između verskih zajednica na Kosovu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Socijalne službe, zdravstvo, socijalna podrška, kvalitetno obrazovanje trebaju se dodatno poboljšati</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kosovo je tradicionalno kultivisalo tradicionalni islam koji nije identifikovan sa radikalnim strujama</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Deo srpskog manjinskog stanovništva koje živi na severu Kosova još uvek nije u potpunosti integrisano u institucionalni život</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kosovo ima blisku međunarodnu saradnju</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Još uvek ostaje slabost saradnja sa zemljama koje nisu priznale nezavisnost Kosova.</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ograničena grupa radikalnih imama koji imaju radikalne tendencije</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Korišćenje društvenih mreža i drugih oblika elektronske komunikacije od strane radikalnih grupa u cilju regrutovanja - što čini teškim njihovo kontrolisanje utičajući na online radikalizaciju</li> </ul>
<b>Mogućnosti</b>	<b>Pretnje</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Saradnja sa verskim zajednicama na promovisanju tolerancije i protiv ekstremizma</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Učešće velikog broja građana Kosova u stranim ratovima i njihov povratak na Kosovo</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ima postojećih politika vlade u okviru kojih se mogu adresovati pitanja ekstremizma i nasilne radikalizacije</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tretiranje ekstremizma i nasilne radikalizacije treba biti oprezno, kako ne bi proizvelo negativne efekte</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Većina mladih Kosova su u stanju da koriste društvene mreže a to može da se koristi za promovisanje tolerancije i protiv ekstremizma</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Postoji rizik da Kosovo bude meta terorističkih napada</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Saradnja sa međunarodnim partnerima na koordiniranju aktivnosti koristeći iskustva drugih zemalja</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Mere koje se preduzimaju za sprečavanje ekstremizma i radikalizma mogu da utiču na neke od ličnih sloboda i prava kao što su sloboda izražavanja, mediji itd.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Korišćenje fondova EU i drugih međunarodnih organizacija da se adresiraju neki od izazova sa kojima se Kosovo suočava u ovoj oblasti</li> </ul>	

## 5 STRATEŠKI CILJEVI

Na osnovu gore sprovedenih analiza, strategija za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koje dovode do terorizma 2015. - 2020. će se fokusirati na implementaciji četiri strateških ciljeva i većeg broja konkretnih mera/ciljeva koji se trebaju ostvariti tokom perioda 2015. - 2020. Ovi strateški ciljevi i konkretne mere predviđene ovom strategijom će se težiti da se dostignu kroz konkretne aktivnosti koje će biti deo akcionog plana za sprovođenje strategije od 2015. do 2020. godine. Postizanje ovih strateških ciljeva će imati interakciju i sa postojećim



programima uključujući i strategije i postojeće politike Vlade kao i odgovarajuće planove koji se odnose na implementaciju postojećih strategija. Ova strategija će se fokusirati na četiri strateških ciljeva kao što sledi:

- ✓ **Rano utvrđivanje - uzroka, faktora i ciljnih grupa**
- ✓ **Prevenција - ekstremizma i nasilne radikalizacije**
- ✓ **Intervencija - u cilju predupređivanja rizika od nasilne radikalizacije**
- ✓ **Deradikalizacija i reintegracija - radikalizovanih ljudi**

### **5.1 Rano utvrđivanje uzroka, faktora i ciljnih grupai načina radikalizacije**

Kroz ovaj strateški cilj teži se da zajedno sa relevantnim zainteresovanim stranama, vladinim i nevladinim, kao i zajednicom da se stvori praksa saradnje u cilju blagovremenog identifikovanja uzroka, faktora, ciljnih grupa i načina i metoda radikalizacije. Značajnu ulogu u ranoj identifikaciji treba da imaju: roditelji, prijatelji (u susedstvu i školi), nastavnici, pedagozi i psiholozi, socijalni radnici, radnici zavoda za zapošljavanje, itd. Saradnja centralnih institucija, kao MONT, MUP, MRSZ, MKOS sa školama, zajednicom, verskim zajednicama, nevladinim organizacijama i civilnim društvom u celini je od suštinskog značaja za ranu identifikaciju faktora radikalizacije, ciljnih grupa i načina i metoda radikalizacije. U ranoj identifikaciji ovih faktora bi trebalo da imaju ključnu ulogu odgovarajuće institucije i mehanizmi bezbednosti, uključujući i AKI, policiju, FOJ-K, i druge mehanizme.

#### **Konkretne mere/ciljevi za dostizanje ovog cilja uključuju:**

- ✓ **Identifikacija ciljne populacije za radikalizaciju;**
- ✓ **Rana identifikacija faktora koji utiču na radikalizaciju;**
- ✓ **Povećana svest institucija i saradnja sa zajednicom;**
- ✓ **Povećanje kapaciteta institucija u cilju ranog otkrivanja faktora i procesa radikalizacije;**

Ovi specifični ciljevi/mere treba da se transformišu u konkretne aktivnosti kroz plan za sprovođenje strategije, koji će biti usvojen kao dopunski dokument za realizaciju ovog strateškog dokumenta za period 2015. - 2018., sa mogućnošću godišnjeg ažuriranja. U okviru ove mere će biti preduzete aktivnosti u svim sektorima vlasti koji imaju direktnu ulogu u ranoj identifikaciji, uključujući sledeće aktivnosti:

1. Organizovanje obavezne obuke za opštinske službenike, nastavnike, upravu škola i zvaničnike za sprovođenje zakona u cilju identifikovanja mladih ljudi koji su u opasnosti od ekstremizma i kako da se ponašaju u takvim slučajevima (*Sprovođenje ovih aktivnosti će biti realizovano u saradnji i koordinaciji između MONT-a, MUP-a, MALS-a, MRSZ-a, opština, Kosovske policije itd. Kao i uz podršku međunarodnih donatora i partnera.*)
2. Stvaranje tima analitičara na nacionalnom nivou za prikupljanje informacija o trendovima radikalizacije širom Kosova (uključujući najviše pogođena područja/lokacije, ciljno

životno doba, etničku demografiju i drugo, regrutere i organizacije koje ih podžavaju, naraciju i metode vrbovanja korišćene od njih), kao i njihovo praćenje u vezi sa novim zbivanjima, i korišćenje ove informacije za prilagođavanje preventivnih mera. Obavljanje posebnih istraživanja u školama i javnom mnenju će biti sastavni deo ove aktivnosti. *(Sprovođenje ovih aktivnosti će biti realizovano u saradnji i koordinaciji između UP-a, MONT-a, MUP-a, MRSZ-a, opština, Kosovske policije AKI, FOJ-K itd., kao i uz podršku međunarodnih donatora i partnera.)*

3. Organizovanje redovnih sastanaka između javnih institucija i zajednice, škola, verskih zajednica koristeći postojeće mehanizme i mreže. *(Sprovođenje ovih aktivnosti će biti realizovano od strane sledećih institucija: MONT, MUP, MRSZ, opštine, Kosovska policija verske zajednice, nevladine organizacije itd.*
4. Regionalna i međunarodna saradnja u identifikaciji faktora radikalizacije, naročito u identifikaciji

Rana identifikacija pojedinaca i grupa/klasa koje su potencijal da se eksploatišu od strane pojedinaca/grupa koje su nosioci nasilnog ekstremizma i radikalizacije je ključ za uspešnu realizaciju ciljeva ove strategije. Stoga, u kontekstu rane identifikacije radikalizma će se raditi u ključnim sektorima, obrazovanje, socijalne usluge, bezbednost, obaveštajne službe, javna uprava, itd.

U kontekstu identifikovanja faktora koji utiču na radikalizaciju će biti preduzete dodatne aktivnosti u saradnji sa zajednicom, verskim zajednicama kao i od strane samih državnih institucija u cilju identifikovanja lica i organizacija koje utiču na radikalizaciju stanovništva, identifikovanje mesta/objekata u kojima se razvijaju ekstremističke ili radikalne ideje; identifikovanje literature koja se smatra da ima radikalni i ekstremistički sadržaj, identifikovanje veb stranica na Internetu koje propagiraju radikalne/ekstremističke ideje. Kada se radi o identifikovanju uzroka radikalizacije, radiće se i kroz razgovor sa uhapšenim licima ili licima vraćenim iz sukoba, merenje percepcije građana, itd.

Pored toga, procena situacije ekstremizma i nasilne radikalizacije na Kosovu će biti neprekidna. Ovo se može realizovati kroz sprovođenje istraživanja o uzrocima radikalizma, shvatanjem šta znači naracija i ideologija pojedinaca i ekstremnih grupa, identifikovanje metoda vrbovanja, identifikovanje faktora pritiska uključujući ekonomske, socijalne i političke faktore koji mogu uticati na rast ekstremizma i radikalizma, identifikovanje ekstremističkih i radikalnih grupa i praćenje njihovih aktivnosti, identifikovanje i praćenje različitih oblika globalnog uticaja koji deluju na radikalizaciju određenih pojedinaca ili grupa, itd.

Ova faza, odnosno rano identifikovanje, ne podrazumeva direktnu borbu protiv uzroka, od kojih su neki takođe predmet tretiranja drugih strategija i politika.

## **5.2 Sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma**

Proces sprečavanja će biti usko povezan sa ranom identifikacijom faktora, uzroka i lica/ciljnih grupa. Koordinacija aktivnosti između nadležnih vladinih institucija, verskih zajednica, zajednice u celini, kao i saradnja sa međunarodnim partnerima će osigurati da se identifikovani problemi koji se tiču radikalizma reše kroz preventivne mere.

U centru ovog strateškog cilja će biti pružanje opštih informacija, neophodne i prave za posledice koje nosi za pojedinca i okruženje praćenje puta radikalizma i eventualno delatnost bilo unutar ili van Kosova. U tretiranju uzroka radikalizma važnu ulogu će imati pružanje privlačnih alternativa kao što su: mogućnost za obrazovanje, pružanje raznih kulturnih i sportskih aktivnosti, mogućnost angažovanja na obuke i zapošljavanje, itd. koje će se pokušati da se realizuju kroz postojeće programe u okviru politika Vlade Republike Kosova i u saradnji sa međunarodnim partnerima, kao i kroz nove mere koje će sprovoditi kao mere za rešavanje ovog strateškog cilja.

**Ciljevi/posebne mere u cilju postizanja ovog cilja će uključivati:**

- Podizanje svesti aktera u zajednici - porodici, škola, opštinsku upravu, lokalnih preduzeća, zdravstvenih i socijalnih radnika, službenika za sprovođenje zakona, verskih službenika, i civilnog društva - u vezi sa opasnostima nasilnog ekstremizma i podsticanja saradnje za borbu protiv njega.
- Povećanje kapaciteta aktera/zainteresovanih strana: vlade, obrazovnog sektora, organi za sprovođenje zakona, lokalnih preduzeća, civilnog društva i verskih zajednica - da preduzmu aktivnosti protiv nasilnog ekstremizma. Povećanje podrške za mlade poboljšanjem obrazovanja, mogućnosti i obuke za posao, mogućnosti za zapošljavanje kao i pružanje sigurnih mesta razgovore o složenim pitanjima.
- Vođenje jedne efikasne kampanje protiv poruka koja utiču na radikalizaciju, kroz koje će se uticati na mlade da odustanu od podrške ekstremističkih stavova i nasilnih taktika.
- Inkorporisanje aktivnosti u sprečavanju nasilnog ekstremizma u postojećim programima podrške i inicijativama zajednice.
- Razvijanje jedne regionalne inicijative u cilju povećanja saradnje između centralnih institucija, opština (posebno onih duž graničnih linija) i ostalih struktura (npr. mreža žena, mladih, itd.).
- Stvaranje jednog strateškog plana za komuniciranje institucija sa građanima u cilju podizanja svesti o opasnostima od radikalizma i ekstremizma.

Ovi specifični ciljevi/mere pretvoriće se u konkretne aktivnosti kroz plan za sprovođenje strategije, koji će biti usvojen kao dopunski dokument za sprovođenje ovog strateškog dokumenta za period 2015 - 2018, sa mogućnošću ažuriranja jednom godišnje. U okviru ovih mera će biti preduzete aktivnosti u svim vladinim sektorima koji imaju direktnu ulogu u sprečavanju nasilnog ekstremizma i radikalizma, uključujući sledeće aktivnosti:

1. Stvaranje jednog strateškog plana komuniciranja, uključujući javne kampanje, korišćenej medija i društvenih mreža, javna predavanja, radionice o javnom bezbednošću u školama itd. za podizanje svesti o opasnostima nasilnog ekstremizma i da se pokaže zašto je nasilni ekstremizam pogrešan i kao regruteri regrutuju mlade. Ovaj strateški plan će

uključiti pouzdane javne ličnosti, uključujući i verske vođe, poznate sportiste, pevače, pojedince koji su se udaljili od radikalizma i članove njihovih porodica, predstavnike civilnog društva itd. *(Sprovođenje ovih aktivnosti će se obaviti u saradnji i koordinaciji između KP, MONT, MUP, MRSZ, MKOS, Kosovske policije, verskih zajednica, nevladinih organizacija, stručnjaka iz oblasti, itd, i uz podršku međunarodnih partnera i donatora).*

2. Pružanje obuka za novinare i Pružanje obuka za novinare i istraživače koji pokrivaju nasilni ekstremizam o tome kako da se ovo pitanje reši na objektivan način i bez stvaranja empatije. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između KP, MUP, MONT, MKOS, verskih zajednica, nevladinih organizacija i stručnjaka iz oblasti itd. i uz podršku međunarodnih donatora i partnera).*
3. Pripremanjem jedne brošure/pamfleta za mlade i zajednicu koja se može distribuirati na sesijama obuke, informativnih kampanja javnosti, itd. kroz koje se jasno naglašava ono što je ekstremizam i radikalizam, kako se ljudi radikalizuju, posebno mladi, koje su taktike i metode njihovog regrutiranja, i kako mladi mogu da identifikuju ove taktike i zaštitite sebe. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između KP, MONT, MKOS, MUP, verskih zajednica, nevladinih organizacija i stručnjaka iz oblasti itd. i uz podršku međunarodnih donatora i partnera)*
4. Saradnja sa verskim zajednicama/zajednicom da one uključuju predavanja/lekcije ili verske propovedi koje se protive/obeshrabruju nasilje i promovišu međuversku harmoniju; *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Vlade Republike Kosova i verskih zajednica)*
5. Stvaranje jednog ekipe/komisije za ispitivanje verskog sadržaja na internetu i ako je potrebno angažovanje prevodilaca za prevođenje versko umerenog sadržaja dostupnog na internetu na albanskom jeziku. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Vlade Republike Kosova i verskih zajednica, sa učesnicima koji su stručnjaci iz oblasti koji će analizirati verski sadržaj na internetu i razmotraće se i mogućnost podrške donatora usprovođenju ove aktivnosti).*
6. Pružanje grantova za lokalna preduzeća, omladinske centre, nevladine organizacije za pokretanje programa za povećanje mogućnosti pristupanja mladim sportu ili angažovanja u zajednici, poslovanju, mogućnosti volentarizma da bi im se pružio osećaj svrhe i mesta kojem pripadaju; *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Javnih institucija, uključujući MKOS, MONT, MRSZ, opštine, nevladine organizacije itd. i uz podršku međunarodnih donatora i partnera).*

7. Stvaranje bezbednih prostora u školama za učenike za postavljanje pitanja privatno u vezi sa osetljivim društvenim pitanjima ili pitanjima identiteta sa obučanim praktičarima (pedagog, psiholog, itd) koji mogu da pomognu njih. Deo ove aktivnosti treba da bude stalno poboljšanje i kompletiranje psihološke i pedagoške službe u školama sa potrebom, naročito obračujući pažnju najciljanijim zonama od radikalizma. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Javnih institucija, uključujući Vladu, MONT, opštine, opštinska odeljenja za obrazovanje, zajednicu roditelja, itd.)*
8. Pregledanje obrazovnog programa za istoriju, građansko vaspitanje i ostale relevantne predmete za naglašavanje istorijskog značaja verske tolerancije na Kosovu, i za vaspitavanje omladine o tome šta znači biti dobar građanin; ova aktivnost treba da takođe da obuhvati i pregledanje udžbenika i prekvalifikaciju nastavnika po potrebi; *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Javnih institucija, uključujući Vladu, MONT, opštine, opštinska odeljenja za obrazovanje, zajednicu roditelja, verske zajednice, stručnjake iz oblasti, itd.)*
9. Povećanje bezbednosti oko zatvorenika za aktivnosti koje se povezuju sa ekstremizmom da bi se oni sprečili da regrutuju druge zatvorenike. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti od strane Ministarstva pravde (Korekciona služba) sa uključivanjem stručnjaka koji poznaju oblast nasilnog ekstremizma i radikalizma).*
10. Procena postojećeg zakonodavstva i onog u toku u cilju bavljenja sprečavanjem nasilnog ekstremizma i radikalizacije. *(Sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti od strane Kancelarije premijera, Ministarstva pravde, resornih ministarstava i uključivanjem stručnjaka koji poznaju oblast nasilnog ekstremizma i radikalizma).*

Kroz konkretne aktivnosti koje će biti uključene u implementacionom planu strategije povećaće se interakcija između institucija i ključnih mehanizama u identifikovanju i minimiziranju faktora i uzroka koji mogu dovesti do stvaranja povoljnog okruženja za uvođenje i širenje radikalnih ideja koje vode do upotrebe nasilja. Jedna među-institucionalna saradnja za koordinaciju aktivnosti kao i saradnja sa međunarodnim partnerima biće ključna za uspešno sprovođenje ovih mera.

Saradnja sa verskim zajednicama naročito sa verodostojnim imamima, sa predstavnicima civilnog društva za vođenje jedne kampanje za podizanje svesti za pretnje koje dolaze od nasilnog radikalizma, biće deo mera koje će biti preduzete u cilju rešavanja ovog strateškog cilja. Kroz podršku konkretnih aktivnosti doprineće se razvoju javnog dijaloga u štampanim i elektronskim medijima, kao i u društvenim mrežama, uključujući i teme koje se odnose na ulogu religije u sekularnim društvima ohrabrujući toleranciju i poštovanje različitih stavova.

U okviru ovih mera će biti preduzete konkretne aktivnosti u ključnim sektorima, uključujući: sektor obrazovanja i vaspitno-obrazovne institucije, uključujući i analizu programa i postojećih

projekata u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja u cilju promovisanja tolerancije, povećanja kritičnog mišljenja, pružanje globalnog znanja o religiji i izgradnji kapaciteta i funkcionalisanja mehanizama unutar institucija u školama radi sprečavanja nasilnog ekstremizma i radikalizma, kao i povećanje mera bezbednosti u školama. Takođe promovisanje i podržavanje sportskih, kulturnih i rekreativnih aktivnosti ugroženih grupa od radikalizma će biti deo preventivnih mera.

Povećanje ekonomske perspektive, zapošljavanja i socijalne dobrobiti za građane Republike Kosova će takođe biti jedan poduhvat u cilju rešavanja pokretnih faktora koji utiču na radikalizaciju stanovništva. U okviru akcionog plana strategije predviđaju se aktivnosti koje podstiču zapošljavanje, razvoj poslovanja, kao one koje su povezane sa obrazovanjem mladih, zapošljavanjem i socijalnom podrškom za pogođene slojeve. Usvajanje Nacionalne strategije za razvoj rešiće neka od ovih pitanja. Takođe, u okviru strategija sektorskih politika obrazovanja, omladine, zapošljavanje ciljaće se realizacija ovih mera.

### **5.3 Intervencija - u cilju sprečavanja rizika od nasilnog radikalizma**

Ovaj strateški cilj ima za cilj da se bavi većom saradnjom sa zajednicom, organima za sprovođenje zakona i drugim institucijama za rešavanje potencijalnih rizika koji dolaze od radikalizovanih pojedinaca i grupa. Aktivnosti i mere u okviru ovog cilja nemaju za cilj dupliranje ili zamenu mera koje su predviđene u strategiji protiv terorizma. Glavni cilj ovog cilja je da se pomogne pojedincima i grupama ugroženim od radikalizacije.

#### **Ciljevi/posebne mere u funkciji postizanja ovog cilja uključuju:**

- Identifikaciju pojedinaca koji pokazuju znakove postajanja nasilno radikalizovanih i intervencije pre nego što nanose štetu sebi ili drugima.
- Uspostavljanje partnerstva sa lokalnim zajednicama za stvaranje mehanizma za reagovanje zasnovanih na zajednici koji mogu da intervišu za pojedince koji pokazuju znakove nasilne radikalizacije;
- Pruženje obuke, finansiranja i pomoći pojedincima koji učestvuju u odgovarajućim mehanizmima reagovanja za intervenciju na nivou zajednice.
- Izgradnja poverenja između pripadnika zajednice, socijalnih radnika i zvaničnika za sprovođenje zakona, i osigurati saradnju između centralnih vlasti i lokalnih praktičara za olakšanje razmene informacija i za zaštitu pojedinaca u opasnosti.
- Sinhronizacija mera intervencije sa drugim inicijativama javne bezbednosti i regionalnim naporima protiv nasilnog ekstremizma.

Ove mere pretvoriće se u konkretne aktivnosti kroz plan za sprovođenje strategije, koji će biti usvojen kao dopunski dokument za sprovođenje ovog strateškog dokumenta za period 2015 - 2018, sa mogućnošću godišnjeg ažuriranja. U okviru ovih mera će biti preduzete aktivnosti u svim vladinim sektorima vlasti koji imaju direktnu ulogu, uključujući sledeće aktivnosti:

1. Stvaranje referentnog mehanizma (timovi za hitno reagovanje) u zajednicama širom Kosova sastavljenih od obučanih psihologa, socijalnih radnika, verskih zvaničnika i zvaničnika za sprovođenje zakona koji mogu da rade sa ljudima koji su radikalizovani u

nastojanju njihovog sprečavanja od nonošenja štete samima sebe i drugima. *(sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između MONT, MUP, MRSZ, MKOS, MZ, Kosovske policije, kao i uključivanjem relevantnih stručnjaka i predstavnika verskih zajednica.)*

2. Stvaranje jedne telefonske linije za stanovništvo za anonimno pozivanje i izveštavanje u vezi sa organizacijama/pojedincima koji podržavaju ekstremističke ideje u zajednici (uključujući regrutovanje, finansiranje, žrtve, itd.). *(sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između javnih institucija uključujući Vladu, MUP, Policiju, KAI i druge institucije).*
3. Podrška saradnje između omladinskih organizacija i odbora učenika sa obrazovnim institucijama kroz obuke, radionice, seminare, konferencije itd. kao i podržavanje kulturnih i sportskih aktivnosti kroz konkretne projekte omladinskih organizacija sa temom borbe protiv propovedanja ekstremističkih grupa. *(sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između MKOS, MONT i drugih institucija.)*

#### **5.4 Deradikalizacija i reintegracija - radikalizovanih ljudi**

Deradikalizacija je takođe povezana sa gore navedenim ciljevima. Ova faza će biti kao reakcija na neuspeh identifikacije i sprečavanja. Dakle, u ovoj fazi se radi o ljudima koji su već u podmakloj fazi radikalizacije i spremni su da preduzmu korake kako izvan tako i unutar Kosova iz različitih razloga. U ovoj fazi važnu ulogu će imati verske organizacije ili bilo kog drugog karaktera, deo kojih se mogu osećati radikalizovani pojedinci. U zavisnosti od starosti i ličnog profila ili i spremne ili sklonosti treba ponuditi alternative koje bi uticale na smanjenje i eliminisanje mogućnosti nezakonitih radnji.

Ova faza kao i ostale treba i dalje da se istražuje, za aktivnosti koje treba preduzeti za reintegrisanje radikalizovanih osoba. Treba imati u vidu da Kosovo već ima zakone na snazi, uključujući i onaj za učešće u ratovima van zemlje. Reintegracija se ne meša u ovom trenutku, ali se trebaju videti mogućnosti saradnje. Ovo se može uraditi, posebno sa decom koja su već otišla sa jednim ili oba roditelja u inostranstvu da učestvuju u stranim ratovima. Međutim, reintegracija takođe treba da se više fokusira na ljude ili grupe koje su identifikovane unutar Kosova, u bilo kojoj od gore navedenih faza i koji nisu prekršili zakon, jer bi onda oni podlegli zakonima na snazi. Reintegracija osoba potencijalno radikalizovanih ili koji su u fazi radikalizma mora biti sveobuhvatan i konkretna proces. Ovde, ključnu ulogu će imati: MRSZ, MKOS, MONT, opštine, itd.

#### **Ciljevi/posebne mere u funkciji postizanja ovog cilja uključuju:**

- Pružanje pomoći za radikalizovane pojedince koji se udaljavaju od radikalne/ekstremističke ideologije i odustanu od nasilja.
- Procena opasnosti koja dolazi od pojedinaca koji su se vratili kao teroristički borci iz stranih sukoba, uključujući alternative pritvoru gde je prikladno, koristeći psihološku/ psihosocijalnu podršku za njihovo pomaganje za reintegraciju u društvo.

- Podizanje svesti unutar korekcionog sistema o riziku koji dolazi od zatvorenih terorista ili osumnjičenih za terorizam i izgradnja kapaciteta sistema za rehabilitacije takvih zatvorenika.

Ove mere pretvoriće se u konkretne aktivnosti kroz plan za sprovođenje strategije, koji će biti usvojen kao dopunski dokument za sprovođenje ovog strateškog dokumenta za period 2015 - 2018, sa mogućnošću godišnjeg ažuriranja. U okviru ovih mera/konkretnih ciljeva će biti preduzete aktivnosti u svim vladinim sektorima vlasti koji imaju direktnu ulogu, uključujući sledeće aktivnosti. U okviru ovih mera/specifičnih ciljeva će se preduzeti aktivnosti u vladinim sektorima MP, MONT, MRSZ, MKOS, koji imaju direktnu ulogu, uključujući sledeće aktivnosti:

1. Pružanje psihološkog i verskog savetovanje za zatvorenike za protivzakonske aktivnosti u vezi sa ekstremizmom, kao i socijalne podrške za njihove porodice; *(sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između MP, MONT, MRSZ, MKOS, kao i uključivanjem relevantnih stručnjaka (psihologa) i predstavnika verskih zajednica.)*

Razvoj novih programa zapošljavanja ili drugih metoda reintegracije de-radikalizovanih pojedinaca u društvu. *(sprovođenje ove aktivnosti će se obaviti u koordinaciji između Vlade, MRSZ, MKOS, kao i uz podršku međunarodnih partnera i donatora).*

## **6. RAZMATRANE ALTERNATIVE I PREPORUČENI PRISTUP ZA SPREČAVANJE NASILNOG EKSTREMIZMA I RADIKALIZMA**

Kao što je navedeno u prethodnim analizama, nasilni ekstremizam i radikalizam predstavlja potencijalnu pretnju za nacionalnu bezbednost. Vlada Republike Kosova je analizirala sve moguće opcije za rešavanje ovog problema. Ne blagovremeno tretiranje ovog problema može dovesti do rasta nasilnog ekstremizma i radikalizma. S obzirom da je problem nasilnog ekstremizma i radikalizma nije problem samo unutar granica Republike Kosovo, nego je to problem sa globalnim dometom, što čini još više neophodno blagovremeno intervenisanje, sa ciljem sprečavanja rizika i sprečavanja nasilnog radikalizma. Zato, ne rešavanje ovog problema ne predstavlja opcija za Kosovo.



Jedna od mogućih opcija za rešavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma biće tretiranje u okviru postojećih politika i strategija, npr. u okviru Nacionalne strategije Republike Kosova za sprečavanje kriminala i Akcioni plan za 2013- 2017; Nacionalne strategije Republike Kosovo za borbu protiv terorizma 2012 - 2017; Nacionalne strategije i akcionog plana za bezbednost u zajednici 2011-2016; Nacionalna strategija Republike Kosovo za sprečavanje i suzbijanje sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018 i Akcionog plana; Kosovska strategija za mlade 2013 - 2017 i Akcioni plan 2013 - 2015 (KSAPM) kao i druge strategije u različitim sektorima, ali bez izrade posebnog strateškog dokumenta koji tretira samo radikalizam. Svaka od opcija tretiranja problema ima svoje prednosti i nedostatke, pa čak i ova opcija kao slabost bih bila, da kao takav ne bi bio strateški prioritet, ali bi bio u okviru postojećih prioriteta Kosova, uključujući i dodatne mere. Vlada Republike Kosova je zainteresovana da se pokrije ključne oblasti sa sektorskim strategijama, međutim, ovaj proces je u toku, dakle, do adresiranja ključnih oblasti sa sektorskim strategijama, pitanje sprečavanja nasilnog ekstremizma i radikalizma nije poželjno da se adresira samo u okviru postojećih politika, to je tako zbog svog značaja i prioriteta.

Stoga, Vlada Republike Kosova, na osnovu gore vršenih analiza došla je do zaključka da pitanje ekstremizma i radikalizma koji vode na nasilni terorizam treba adresirati kroz strukturirani pristup koji će uključiti sve domaće institucionalne aktore, civilno društvo, verske i etničke zajednice kao i međunarodne partnere. Sama izrada strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vode na terorizam predstavlja strateški pristup koji će se odražavati na institucionalnu posvećenost i na druge aktore za adekvatno adresiranje problema, davajući prioritarnu važnost u okviru vladinih politika.

Analize su pokazale da problem nasilnog ekstremizma i radikalizma zahteva poseban pristup i pored postojećih politika koje Vlada Republike Kosova sprovodi za pružanje kvalitetnog obrazovanja, povećanja zaposlenosti, socijalnu pomoć, kao i za obrazovne, kulturne i sportske aktivnosti, treba preduzeti i dodatne aktivnosti u čije sprovođenje moraju da se uključe i verske zajednice, civilno društvo, međunarodni partneri i zajednica uopšte.

Osim toga, u okviru postojećih politika, uključujući mere i aktivnosti u okviru postojećih strategija koje su na snazi u Republici Kosovo i planova za njihovo sprovođenje će se ugraditi i dodatne mere i aktivnosti sa ciljem koordiniranog adresiranja sprečavanja nasilnog ekstremizma i radikalizma. **S obzirom na postojeći institucionalni mehanizam i resurse za sprovođenje, to će omogućiti da mere protiv radikalizma.???!!!** Postojeći strateški dokumenti u okviru kojih bi mogle da se sprovedu dodatne aktivnosti koje su nadovezane sa sprečavanjem nasilnog ekstremizma i radikalizma su:

- Kosovska strategija za mlade 2013 - 2017 i Akcioni plan 2013 - 2015 (KSAPM)
- Strategija komunikacije u sektoru obrazovanja;
- Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2011-2016;
- Strategija za dijasporu 2013-2018;
- Nacionalna strategija Republike Kosovo za sprečavanje i suzbijanje sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018 i Akcioni plan;
- Strategija za decentralizaciju socijalnih usluga na Kosovu 2013-2017;
- Strategija za stručno osposobljavanje (ovom dokumentu je istekao rok u 2014. godinu... u slučaju da se očekuje izrada novog)

- Strategija za migraciju i akcioni plan 2013 - 2018;
- Nacionalna strategija Republike Kosovo za sprečavanje kriminala i akcioni plan za 2013-2017;
- Nacionalna strategija Republika Kosova za borbu protiv terorizma 2012 - 2017;
- Nacionalna strategija i akcioni plan za bezbednost u zajednici 2011-2016;
- Nacionalna strategija za re-integraciju repatriranih lica na Kosovu 2014 - 2016;

Takođe, postupanje pri sprečavanju nasilnog ekstremizma i radikalizma mogu se tretirati kroz mere u okviru Nacionalne strategije za ekonomski razvoj 2015-2018 i drugih strateških dokumenata koji su u procesu izrade ili ažuriranja. Čak i zakonske mere koje se odnose na ovu oblast a koje su u procesu biće faktor za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma.

Vlada Kosova smatra da ne-tretiranje pojave nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam, pravilno i strukturno predstavlja opasnost za nacionalnu bezbednost Republike Kosova, zato i tretiranje problema sa ciljem sprečavanja nema alternativu. U tom cilju, Vlada Republike Kosova je odlučila da sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma tretira posebnom strategijom.

## **7. IZRADA, PREGLED, USVAJANJE, SPROVOĐENJE I MEHANIZMI ZA NADGLEĐANJE STRATEGIJE**

### **7.1 Generalno**

Usvajanje Nacionalne strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam 2015-2020 je u nadležnosti Vlade Republike Kosova. Ova strategija se izrađuje i pregleda od strane vladine radne grupe formirana odlukom Premijera. Njena izrada i pregled vrši se na osnovu preliminarne analize potencijalnih rizika, sa ciljem pravog adresiranja pojave ekstremizma i radikalizma. Ovaj strateški dokument je dokument politika, zato i njegova izrada, pregled, usvajanje i nadgledanje njegovog sprovođenja je neprekidna funkcija. Proces izrade i pregleda strategije je transparentan proces i biće zasnovan na redovnim izveštavanju nadležnih institucija i usvajanjem Vlade Republike Kosova.

## **7.2 Akcioni plan za sprovođenje strategije**

Nacionalna strategija za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam 2015-2020, biće praćena akcionim planom za sprovođenje strategije za period 2015 - 2018, koji u sebi sadrži niz mera i aktivnosti, na osnovu strateških ciljeva definisanih ovom strategijom. Aktivnosti akcionog plana će biti redovno pregledani svake godine, na osnovu izveštaja ispunjavanja od strane institucija koje su odgovorne za njihovo sprovođenje.

## **7.3 Sprovođenje, nadgledanje i mehanizmi nadgledanja za sprovođenje strategije i akcionog plana**

Kancelarija Premijera odgovorna je za koordinaciju aktivnosti vezano za izradu, pregled, usvojenje, sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam i Akcionog plana. Kancelarija Premijera predsedava Vladinu radnu grupu za izradu strategije i istovremeno će predsedavati i Sekretarijat i Tehničku radnu grupu koje će biti osnivane za nadgledanje sprovođenja Nacionalne strategije i Akcionog plana 2015-2020 i 2015-2018. Kancelarija Premijera, Ministarstvo obrazovanja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo kulture, omladine i sporta, Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i socijalne zaštite kao i sve agencije i institucije uključene u izradi i sprovođenju strategije i akcionog plana će pružiti svu neophodnu podršku za sprovođenje ove strategije i akcionog plana, uključujući i neophodnu finansijsku podršku. Sekretarijat Saveta bezbednosti će poslužiti kao sekretarijat za nadgledanje sprovođenja strategije i akcionog plana.

## **7.4 Doprinosioci i njihove uloge**

Vlada Republike Kosova - usvaja Nacionalnu strategiju i akcioni plan na osnovu predloga Vladine radne grupe kao i da će preduzeti sve neophodne radnje za obezbeđivanje neophodnih sredstava za uspešno sprovođenje Strategije i Akcionog plana, uključujući i koordinaciju sa donatorima za finansiranje aktivnosti strategije i akcionog plana.

**Kancelarija Premijera** odgovorna je za koordinaciju aktivnosti vezanih za izradu, pregled, usvajanje, sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije i Akcionog plana. Kancelarija Premijera predsedava Vladinom radnom grupom i, po potrebi i Tehničku(e) radnu(e) grupu/grupe koje će se osnivati za Strategiju i Akcioni plan. Kancelarija Premijera u saradnji sa Ministarstvom finansija će obezbediti da ovi mehanizmi imaju potrebnu podršku za obavljanje svog rada.

**Nacionalni koordinator** za sprečavanje nasilnog ekstremizma - za nadgledanje sprovođenja Strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam. Nacionalni koordinator će biti savetnik Premijera za bezbednost, koji će igrati glavnu ulogu u koordinaciji sprovođenja Strategije. Kancelarija Premijera će određivati jednog nacionalnog koordinatora koji će se pobrinuti za koordinaciju sprovođenja strategije i akcionog plana i ima sledeće zadatke i odgovornosti:

- ✓ Savetuje Premijera o nasilnom ekstremizmu, radikalizmu i borbi protiv terorizma i pitanjima vezano za nacionalnu bezbednost;
- ✓ Predvodi vladinu radnu grupu za izradu i pregled strategije i akcionog plana;
- ✓ Koordinira sprovođenje Nacionalne strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam;
- ✓ Osoba za kontakt i koordinaciju sa donatorima u vezi sprovođenja aktivnosti koje se odnose na sprovođenje strategije;
- ✓ Blisko saraduje i koordinira napore sa vladom, ministarstvima, misijama i međunarodnim organizacijama, civilnim društvom, verskim zajednicama, bezbednosnim i obaveštajnim institucijama kao i drugim relevantnim akterima;

**Vladina radna grupa** - odgovorna je za izradu, pregled, sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije i Akcionog plana. Grupa će podneti predloge za usvajanje Vladi Republike Kosova. Sastav radne grupe se određuje odlukom Vlade Republike Kosovo. Pored predstavnika ministarstava i odgovarajućih agencija Vlade Republike Kosova i drugih institucija Republike Kosovo, u Vladinu radnu grupu treba učestvovati i predstavnici verskih zajednica, medija, nevladinih organizacija, kao i u svojstvu posmatrača i stručnjaka u radnoj grupi će biti pozvani i predstavnici međunarodnih mehanizama, uključujući američku ambasadu, UNDP, OEBS, ICITAP, Euleks, druge ambasade prema njihovom interesovanju kao i drugim domaći i strani stručnjaci.

- ✓ Vladina radna grupa treba da obezbedi učešće institucija u izradi, sprovođenju i pregled Nacionalne strategije i Akcionog plana. Ovo bi trebalo da se uradi pozivanjem svojih predstavnika na sastancima Vladine radne grupe ukoliko se smatra potrebno iz tačke gledišta navedenog pitanja.
- ✓ Vladina radna grupa izveštava Vladi Republike Kosovo najmanje dva (2) puta tokom jedne kalendarske godine i to odmah ako bude zahtevano od strateških ili operativnih potreba o nalazima u vezi sprovođenja i nadgledanja Strategije i Akcionog plana.
- ✓ Vladina radna grupa će održati najmanje dva (2) sastanaka tokom jedne kalendarske godine. Grupa će biti podržana od strane Sekretarijata. Vladina radna grupa može obavljati svoj rad i pomoću stranih stručnjaka prema potrebi.

**Sekretarijat Saveta bezbednosti** će poslužiti kao sekretarijat odgovoran za nadgledanje sprovođenja Strategije i Akcionog plana.

- ✓ Isti je odgovoran da pomaže Nacionalnog koordinatora i Vladinu radnu grupu u sprovođenju strategije i akcionog plana.
- ✓ Isti će pripremiti nalaze i pismene predloge u vezi izrade, pregleda, usvajanje, sprovođenja i nadgledanja Nacionalne strategije i akcionog plana.
- ✓ Sekretarijat će koristiti prikupljeni materijal za Vladinu radnu grupu, koji će odlučiti o daljim postupcima.
- ✓ Predstavnici institucija zastupljenih u Vladinu radnu grupu bi trebalo da blisko saraduju sa Sekretarijatom tokom nadgledanja sprovođenja strategije i akcionog plana, kao i njihov pregled.
- ✓ Sekretarijat će održati najmanje četiri (4) sastanka tokom jedne kalendarske godine sa predstavnicima institucija obuhvaćenih u Vladinoj radnoj grupi.
- ✓ Sekretarijat takođe može angažovati za obavljanje svog rada strane stručnjake, kada se smatra da je to potrebno.

**Tehnička(e) radna(e) grupa(e)** – podržava(ju) Sekretarijat i Vladinu radnu grupu tokom izrade, pregleda i nadgledanja Nacionalne strategije i akcionog plana.

Njihova odgovornost je da pruža procesu mišljenje stručnjaka.

- ✓ Članovi tehničke radne grupe treba da deluju kao kontakt osobe za institucije koje predstavljaju, i da budu u redovnom kontaktu sa Sekretarijatom i članovima Vladine radne grupe.
- ✓ Oni treba da obezbede Sekretarijatu informacije koje su neophodne za nadgledanje sprovođenja Nacionalne strategije i Akcionog plana.
- ✓ Sastanci tehničke radne grupe/tehničkih radnih grupa i slični materijali biće organizovani od strane Sekretarijata koji će predstaviti zaključke za Vladinu radnu grupu.
- ✓ Tehnička radna grupa će se sastati kad se smatra da je to potrebno od Vladine radne grupe i/ili Sekretarijata.
- ✓ Dok sprovođenje ove strategije je kompleksno i zahteva koordinirane postupke, svaka od institucija koje učestvuju mogu da osnivaju interne tehničke grupe i uključivanjem drugih institucija u specifičnim oblastima vezanim za aktivnosti predviđenih ovom strategijom.

**Kancelarija za strateško planiranje u KP** - u skladu sa Administrativnim uputstvom o kriterijumima i metodologijom za izradu strateških dokumenata zadužena je da učestvuje u svakoj fazi izrade, nadgledanja i pregleda ove strategije da bi se obezbedio kvalitet, povezanost sa strateškim prioritetima i sprovođenje zahteve administrativnog uputstva za izradu strateških dokumenata.

**Ostale institucije** - Sprovođenje Nacionalne strategije i Akcionog plana se zasniva na partnerstvo između institucija javnog sektora, zajednice, civilnog društva i međunarodnih partnera. Njihove odgovornosti su navedeni u Akcionom planu.

## **7.5 Izrada, pregled i usvajanje nacionalne strategije i akcionog plana**

Odgovornost za izradu, pregled i usvajanje Nacionalne strategije i akcionog plana su:

- ✓ Ministarstva i institucije koje su članovi Vladine radne grupe treba da procene njihovu stratešku i operativnu sredinu vezano za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam. Oni treba da uzmu u obzir aktivnosti svojih kolega u javnom sektoru, zajednici, privatni sektor i međunarodnih partnera koji se odnose na njihovu oblast odgovornosti.
- ✓ Ministarstva i institucije koji su zastupljeni u Vladinu radnu grupu treba da podnose izveštaj preko svojih predstavnika u tehničkoj radnoj grupi o svojim nalazima koji se odnose na sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vodi na terorizam u Sekretarijat najmanje četiri (4) puta tokom jedne kalendarske godine i to odmah ako to zahtevaju strateške ili operativne potrebe;
- ✓ Sekretarijat koji se predvodi od Sekretarijata Saveta bezbednosti će analizirati informaciju koja je dobijena od organizacija članica Vladine radne grupe. Rezultate treba uzeti u obzir prilikom izrade ili pregleda Nacionalne strategije i Akcionog plana. Sekretarijat će pripremiti pisane predloge;
- ✓ Sekretarijat će izneti pisane predloge za Vladinu radnu grupu koji će se uzeti u obzir prilikom izrade, pregleda ili prilagođavanja Nacionalne strategije i Akcionog plana;
- ✓ Vladina radna grupa uz podršku Sekretarijata će biti odgovorna za izradu predloga u vezi izrade, pregleda ili prilagođavanja Nacionalne strategije i Akcionog plana;
- ✓ Vladina radna grupa će izneti predloge koji se odnose na izradu, pregled ili prilagođavanje Nacionalne strategije i akcionog plana Republike Kosovo najmanje dva (2) puta tokom jedne kalendarske godine i to odmah ako to zahtevaju strateške ili operativne potrebe; i
- ✓ Vlada Republike Kosova će odlučiti o usvajanju Nacionalne strategije i akcionog plana na osnovu predloga Vladine radne grupe.

## **7.6 Sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije i Akcionog plana**

Odgovornosti koje se odnose na sprovođenje i nadgledanje Akcionog plana i Strategije su:

- ✓ Javne nadležne institucije koje će biti odgovorne za sprovođenje Strategije navedene su u Akcionom planu;
- ✓ Nadzorni organi će biti nadležne institucije u vezi sprovođenja aktivnosti institucija javnog sektora i privatnog sektora ili treći organi koji su pod njihovim nadzorom;
- ✓ Vlada Republike Kosova, odgovorna ministarstva i javne institucije će obezbediti da odgovornost za sprovođenje Nacionalne strategije i akcionog plana je sastavni deo službenih dužnosti nadležnih javnih institucija. Zato, ciljevi Strategija i postupci Akcionog plana će biti integrisani u svoje budžete i Planove učinka;
- ✓ Nadležne institucije će izveštavati četiri (4) puta tokom jedne kalendarske godine preko svojih predstavnika u tehničkim radnim grupama/ tehničku radnu grupu o rezultatima sprovođenja Akcionog plana prema zahtevu Sekretarijata.
- ✓ Sekretarijat će četiri (4) puta u toku jedne kalendarske godine, pripremiti izveštaj o rezultatima procesa sprovođenja i nadgledanja.

- ✓ Sekretarijat treba da izveštava najmanje dva (2) puta u toku jedne kalendarske godine o rezultatima procesa sprovođenja i nadgledanja Vladine radne grupe.
- ✓ Vladina radna grupa će izveštavati Vladu Republike Kosova dva (2) puta tokom jedne kalendarske godine o rezultatima nadgledanja procesa sprovođenja koristeći izveštaj pripremljen od Sekretarijata.
- ✓ Vlada Republike Kosova će odlučiti o merama sprovođenja Nacionalne strategije i Akcionog plana na osnovu izveštavanja Vladine radne grupe.
- ✓ O odlukama Vlade Republike Kosova u vezi mogućeg sprovođenja korektivnih mera treba da se obaveštavaju nadležne institucije od strane Sekretarijata.

Vlada Republike Kosova će imati opštu odgovornost za sprovođenje i nadgledanje Nacionalne strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koje vode na terorizam i Akcionog plana.